

2019 – DOSARELE PATRIMONIULUI (XXVIII):

FIAT JUSTITIA! - răbojuri pentru proprietari de vite, ciobani ...

- Răvaș puică, răvaș dragă/ Nu-ți pară lucru de șagă - Limba noastră-i foc ...!

FIAT JUSTITIA!
Să se facă dreptate!
Dosarele
patrimoniului (XXVIII)

Cunoscut-au Românii și folosit-au vre-o dată scrierea cu „rune” (răvașe)?

Răvaș puică, răvaș dragă
Nu-ți pară lucru de șagă
Răvaș dela împăratul
Că-ți vine acasă bărbatul

Teatrul „Alexei Mateevici”
Chișinău - singurul
TEATRU POETIC
din Europa

1573
1504
Anton Verancsics

a mundo conditio
MVSEI VATICANI
cunoaștem

răbojuri pentru proprietari de vite, ciobani, ... morari,...

Limba noastră-i o comoară   **Limba noastră-i foc ce arde**
Limba noastră-i frunză verde   **Limba noastră-i limbă sfântă**

Din epoca renașterii se păstrează dictonul latin „FIAT JUSTITIA, et periat mundus”- „Să se facă dreptate, de-ar fi să piară lumea”, fiind atribuit tipografului sloven Johannes Manlius. În tipografia lui s-au născut cărți importante: prima lucrare în limba slovenă, prima carte de istorie medicală maghiară, opere croate, cărți calviniste și luterane, etc. În „Călători străini despre țările române” este prezentat prelatul croat Anton Verancsics (1504-1573, latinizat Antonio Veranzio), arhiepiscop de Strigoniu și vicerege al Ungariei (1569), el încoronându-l pe Rudolf al II-lea și murind la zece zile, după înălțarea la cardinalat. Urmașul lui Olahus, a lăsat o mare operă istorică, ce începe la 1490 (anul morții lui Matei Corvin) stăruind asupra unor momente: «Luarea Belgradului (1521), dezastrul de la Mohács, transformarea Budei în pașalic, frământările ulterioare...». Anton Verancsics scria despre secui: «În loc de litere, sapă în chip de răboj un fel de semne pe bețe cu patru muchii și trag creștături de la dreapta la stânga (...), înfățișează mai multe înțelesuri decât ar fi după numărul semnelor». Se confirmă astfel scrierea tribunistului dr. Valeriu Braniște, din „Tabla dela Lugoj”: «Din spusele lui Nicolae Olahus, precum și din cele ale lui Verancsics se pare, că aici avem de a face cu „răvașe”, căci aceste se creștau pe bețișoare (...). Din așa zisa scriere săcuiască (zisă și „scriere huno-maghiară”) cunoaștem două inscripții datate din secolul XVI, una este inscripția dela „Csik Szent Miklos”, alta inscripția dela „Enlaka”, ambele

scrise cu răvașe dela dreapta la stânga. (...) Chestiunea runelor (răvașelor) dela Csik-Szt-Miklos și Enlaka e deci pentru istoriografia maghiară o chestiune deschisă, ear istoriografia română nu s'a ocupat aproape de loc cu această chestiune. (Eu cred, că rezolvarea acestei chestiuni revine istoriografiei române, căci Săcuii deși astăzi Maghiari, trăind între Români și fiind legați cu toate interesele lor vitale de Români, aparțin istoriografiei române). **Cunoscut-au Români și folosit-au vre-o dată scrierea cu „rune” (răvașe)?!** Înainte de a răspunde la întrebarea aceasta de extremă importanță, trebuie să stabilim deosebirea între **răboj** (răboș, răbuș) și **răvaș**. **Răbojul** (în Banat: răboș) se numesc creștăturile de cifre, ear răvaș e scrierea cu „rune”, adică cu litere poporane pentru comunicate. Răbojul există și astăzi aproape pretutindeni la poporul român. Dl. Jucu, fost notar comunal (...) îmi comunica, că până prin anii 1800 au folosit aproape toți chinezii din comitatul nostru la ținerea în evidență a socoșilor comunale răbojul, anume așa zisul „**răboj îmbucat**”, care consta din 2 părți, anume „**matca**”, care rămânea ca cupon de control la chinez și „**țincuş**”, care servea contribuabilului ca chitanță. Răvașul însă este, precum ne spune Glossariul fericiților Laurianu și Massimu: bilet, scrisoare, pasport etc., va să zică nu se compune din cifre, ci din text. Accepția aceasta e generală la Români, dovadă și poezia populară: „**Răvaș puică, răvaș dragă/ Nu-ți pară lucru de șagă/ Răvaș dela împăratul/ Că-ți vine acasă bărbatul**, etc (din colecția lui Alecsandri)”. Va să zică poporul român cunoaște cuvântul „**răvaș**” (de origine slavonă, ...), dar știința română nu cunoaște până acum nici un singur text românesc scris cu răvașe. **Ceea-ce cunoaștem până acum sunt tot răbojuri (cifre și monograme) pentru proprietari de vite, plutași, ciobani, morari, etc.** Nime nu și-a luat la noi osteneala să caute „răvașe” (scrisori cu rune), căci aceste se păreau istoriografilor noștri mai vechi străine de firea poporului și - lucrul principal - probe contra scrierei cu litere latine, ear cei mai mulți din istoriografii noștri au căutat să susțină tesa, că Români până la conciliul din Florența (1439) au scris cu litere latine și în interesul acestei tese au neglijat anume chestiunea răvașelor. Cu tesa, că „**răvașele ar pute fi** – în ciuda numelui slavonic – **de origine italică**”, nu s'a ocupat, pe cât știu eu, nime la noi. (...) Olahus ne spune, că Săcuii creștau scrisorile lor, ear Verancsics ne spune, că scrisoarea aceasta se scria dela dreapta la stânga, luând în considerare, că cele două inscripții săcuiesti din secolul XVI sunt făcute dela dreapta la stânga, nu putem conchide la altceva, decât că **scrierea românească de pe acele vremuri (secolii XIII-XVI) a fost scriere cu răvașe, scrise sau tăiate dela dreapta la stânga**».

Academicianul Ștefan Ciobanu (1883-1950) scria, în 1941, despre „**Începuturile scrisului în limba românească**”: «În momentul când încep să apară timid și nesigur cele dintâi slove românești, apusul Europei este străbătut de adânci frământări. Autoritatea bisericii, sdruncinată până la temelie de către propriile sale greșeli și de către ideile renovatoare aduse de Renaștere, nu mai este în stare să stăpânească spiritele omenești. (...) Inspirată din tradiția clasică, reînviată și reînnoită de curentele nouă, înnoibilată de ideile umanismului, literatura la toate popoarele apusene se găsește în plină și viguroasă dezvoltare. Popoarele slave ortodoxe rămân încă ferite de mișcările spirituale ale Apusului și continuă să lăncezească în idealurile și formele învechite moștenite dela Bizanț. Acei din Sudul Dunării sunt stânjeniți de stăpânirea turcă, iar Rușii, în procesul de mistuire a cuceritorilor lor de altă dată, - a Tătarilor – se încercuesc în mentalitatea lor conservatoare, ferindu-se de orice influență venită din partea „**hereticilor latini**”. Ei încearcă să-și croiască un drum

